

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен доктор

Автор на дисертационния труд: Георги Костадинов Джумайов

Тема на дисертационния труд: Приложение на компютърните технологии в езиковото обучение

Рецензент: проф. д-р Петя Начева Осенова, СУ „Св. Кл. Охридски“

Дисертантът Георги Джумайов е роден на 18 юли 1991 г. Той завършва езикова гимназия в гр. Пловдив, като след това в бакалавърската си степен учи приложна лингвистика с английски и испански език в ПУ „П. Хилендарски“. Има завършена магистратура с квалификация „учител по чужд език“, а в момента учи втора магистратура по образователен мениджмънт. Г. Джумайов е хоноруван асистент по английски език в ПУ, а също и учител в езиковата гимназия в Пловдив. Прави впечатление, че професионалното развитие на дисертанта е тясно свързано с изучаването и преподаването на чужди езици. Затова и темата на дисертацията му е неразривна част от неговата професионална реализация. Г. Джумайов притежава множество награди и сертификати, които показват желанието му за личностно развитие и голямата му активност в тази посока.

Дисертантът е представил четири публикации по темата на дисертацията си (и една публикация извън темата). Всички те са публикувани в национални издания, като три са от конференции с международен характер, а две от тях са индексирани в Web of Science. Георги Джумайов има вече две цитирания в списания в чужбина, което показва, че неговата научна работа е значима в международен контекст.

Авторефератът (75 стр.), макар и в по-голям размер от обичайния, отговаря на всички изисквания на жанра. Той е изчерпателен и правилно отразява основните моменти и научните приноси на дисертанта.

Темата на дисертацията е изключително актуална в съвременния дигитализиран свят. От една страна, нараства търсенето на кадри с повече от един чужд език. От друга страна, се засилва нуждата от бързо и ефикасно обучение, която обуславя появата на все повече платформи и компютърно подпомагащи системи. Необходимо е изучаващите (чужд) език да се ориентират добре в новите технологии, включително и в контекста на традиционните методи на обучение. Макар че темата е доста обемна и многопосочна, представената

дисертация успешно задава пресечните точки между особеностите на даден език, подходите при езиковото обучение и възможностите на дигиталната среда.

Дисертантът е използвал голямо разнообразие от методи в своето изследване, които са адекватни за постигането на поставените цели и задачи в труда. Това са описателно-сравнителен метод (при представянето на новите технологии и тяхната интеграция с методите на езиково обучение); синхронно-аналитичен метод (при анализа на граматико-семантичния трансфер при глаголните времена); анкетен метод (при изследване на нагласите на учениците и степента на овладяване на времената); статистически метод (при обработка на резултатите от тестовете за проверка на знанията за овладяване на времената).

Смятам, че таблиците и графиките не са методи, а по-скоро начини за обобщение и визуализация на резултатите.

Дисертационният труд на Георги Джумайов (319 стр.) съдържа увод, заключение, 6 глави, 5 приложения, списък с приносите и библиография. Списъкът с използваната литература наброява над 130 източника на български и чуждестранни автори, което показва много добрата осведоменост на дисертанта по отношение на голямото разнообразие от публикации по отделните подчасти на темата. Дисертантът се насочва към обучението по език, като се фокусира върху въпроса за трудностите при изучаването на глаголните времена в български, английски и испански. Подбрани са два чужди езика с богата темпорална система – а в случая с английския – с богата темпорално-видова система. Бих искала да отбележа, че текстът е построен логически много добре, четете се лесно. Структурата на всяка част включва съдържание, основно изложение и обобщение. Дисертантът е представил и много подходящи начини за визуализация на резултатите – чрез графики и таблици.

Уводът (стр. 7 - 21) коректно представя актуалността на избраната тема; мотивацията за избора ѝ; обекта и предмета на изследването; свързаните с тях цели и задачи; използваните методи и структурата на текста.

Първа глава (стр. 22 - 45) е посветена на ролята на компютърните технологии в езиковото обучение. Започва се от по-общата връзка между език и компютър, минава се през ролята на технологиите в обучението, за да се стигне до разглеждането на конкретни технологии като компютърно подпомогнатото обучение, интернет подпомогнатото обучение и мобилните приложения. Тези конкретни технологии са представени с техните

положителни страни, които допринасят за по-голямата ефективност на обучението. Тук бих отбелязала, че компютърната лингвистика наистина играе голяма роля в обучението – не само на обучението по език, а и в други образователни сфери – но като технология тя най-често е скрита за обучаваните, защото те виждат само резултатите от нейното действие.

Втора глава (стр. 46 - 75) има за акцент нагласите на учениците към използването на новите технологии в езиковото обучение. Много умело се преминава от акцента върху ролята на технологиите към фокуса за ролята на човека в обучението посредством технологиите. Тук е описано едно анкетно проучване, изработено специално да провери мотивацията на учениците и да оцени трудностите в обучението. То е направено с ученици от 9. клас през учебната 2018/2019 г. Описана е анкетата и нейната оценка. Представени са резултатите. Подобно проучване е много ценно в приложен аспект, защото дава информация за мисленето на младите хора в житейски план. Например прави впечатление немалкият процент ученици, използващи смартфон в час поради скука.

Трета глава (стр. 76 - 129) е с основен приносен характер, защото описва методите на преподаване на чужди езици до 21. век и надграждането им с помощта на новите технологии. Разгледани са 10 метода, като е отбелязана и ситуацията в България по отношение на ползването им. Особено ценно е описанието на недостатъците и/или предимствата на дадения метод и прилагането му в наши дни в светлината на новите технологии. Към всеки метод са споменати конкретни образователно насочени приложения (като напр. Дуалинго и др.).

Четвърта глава (стр. 130 - 172) е изцяло лингвистична. Тя описва темпоралните системи на български, английски и испански език в съпоставителен план и с изведени правила за трансфер. Това е теоретично-граматическият начин на съпоставка. Тъй като цялостното описание на темпоралната система на трите езика е изключително голяма тема, дисертантът се фокусира върху изявителните съобщителни форми на глаголите в съответните времена. Тази част дава информация за формообразуването в трите езика – както сходствата, така и разликите. Описанията и съответствията са представени много детайлно и добре мотивирано с прецизно отбелязване на междуезиковите особености. В началото са представени темпоралните системи на трите езика. След това е дадено формообразуването на темпоралните форми в плана на едновременност, предходност и следходност. Към всички тези форми има съответни приложения. Интересно е защо минало

неопределено време в българския език е поставено в зоната на предходността, докато сегашно перфектно време в английски език – в зоната на едновременността (стр. 152 и стр. 155), след като двете времена имат сходно действие. Ценен принос са представените съответствия между времената на трите езика.

Пета глава (стр. 173 - 240) разглежда основните, транспонирани и модалните употреби на времената в трите изследвани езика с оглед отново на правилата за трансфер. Тя поставя акцент върху съпоставката не толкова на моделно-граматическа основа, колкото на реалните употреби на времената с оглед на целите на обучението. Всички времена в български език са разгледани чрез съответствията си с основните, транспозиционните и модалните употреби към времената в английски и испански. Тези три употреби са дефинирани кратко на стр. 176. Прави впечатление, че не всички времена имат модална употреба. Такива например са минало свършено време и бъдещите времена. Много ценни са детайлните съпоставки в конкретните значения на времената. Особено важни при обучението са съответствията при транспозиционните употреби, които дават по-богата информация на учащите за възможните употреби на темпоралните системи. Аз бих добавила и информация за това, че минало неопределено време в български може формално да съвпадне и с някои други форми в 1. и 2. лице, напр. ренаратив на минало свършено време (*Ti си чел книгата*).

Един от основните приноси от моя гледна точка е представянето на обучението не само в строго граматически, а и във функционален план. Невинаги времената като морфологични категории се предават също с времена в другите езици. Много често съществуват подходящи еквиваленти извън самата категория (срв. българското бъдеще време може да се преведе и с конструкта *going to* в едно от значенията си). Като допълнителна трудност се наслагват възможностите на времената да изразяват и транспозиционни значения към основното си значение. Не трябва да се забравят и трудностите, породени от различията при моделирането на темпоралните системи в рамките на един и същи език. Затова тази част на дисертацията е изключително приносна.

Шеста глава (стр. 241 - 284) представя тестово проучване, в което се оценява степента на овладяност на употребата на времената чрез задачи за превод от български към английски и испански. Учениците избират вариант от четири предоставени опции. Представени са избраните тестови изречения и са описани факторите, които се проверяват

чрез тях. За оценката са използвани статистически методи. Особено голяма добавена стойност обаче имат анализите на резултатите. Така става ясно, че съвместната употреба на някои типове времена е проблемна за научаване (като минало перфектно и минало просто време в английски). Трудни се оказват и някои значения на времената (напр. предаването на репортажно сегашно време в английски). Интересно е, че и при двата езика (английски и испански) най-добре се овладява следходността.

Представеният труд има ясно изразени научни и научно-приложни приноси. Научните включват: представяне на основни моменти от потенциала на компютърно и интернет ориентираните средства за обучение по език; разглеждането на тези технологии в конкретиката на различните методи на езиково обучение, като акцентът е върху интеграцията им; демонстрация на граматико-семантичен трансфер при употребата на времената в български, английски и испански, като се отделят общите и специфичните значения; описание на нови употреби, станали видими в многоезиковия контекст. Научно-приложните приноси се отнасят до: дизайн и провеждане на експерименти чрез анкети, с които се изследват нагласите на учениците към използването на нови технологии в езиковото обучение и също така се проследява степента на научаване на времената при трансфер от български към английски и испански.

Заключението е кратко и обобщава изводите от дисертационния труд. Според мен, то би могло да се разшири още, като се добавят и бъдещи насоки за развитие на дисертационната тема.

Имам забележка само по отношение на твърдението, че са формулирани непротиворечиви правила за трансфер на темпоралните значения. Непротиворечивостта се дефинира в логиката и изисква формализация и доказателства.

Въз основа на всичко казано от мен по-горе по отношение на качествата на представената дисертация, бих искала да заявя, че убедено предлагам на уважаемото жури да присъди на Георги Джумайов научната и образователна степен „доктор“.

Дата
(подпис)

Рецензент: